

Befrielse trappar upp olydnaden - Gandhi

Ickevåld förstår makt som lydnad och samarbete. Civil olydnad och samarbetsvägran blir i så fall avgörande politiska verktyg för att bryta makt. Och ifall olydnaden smittar av sig så trängs den gamla makten (lydnaden) undan. Ett nytt samarbete ersätter det gamla samarbetet.

Neutralisera civil olydnad

Stat och lag kan neutralisera motstånd genom att ignorera det. Det kan vara genom att ge låga straff eller inget straff alls. Lydnaden (makten) skapar sig på så sätt en viss elasticitet mot motstånd.

Ett annat sätt att neutralisera motstånd är att införliva det. Lite lagom olydnad kan införlivas i lydnaden. Lagom-olydnad för då flera funktioner för att stabilisera lydnaden (makten):

1. Olydnad som införlivas legitimerar ordningen. "Se hur demokratiska och lyhörda våra styrande är!"
2. Olydnad gör lydnaden mer flexibel. Olydnaden justerar regler, ordning och styrning så de inte blir rigida och maktlösa.

Det finns extremt kontrollerande makt, som centralstyrda datorsystem som vid olydnad ger felmeddelande och stoppar fortsatt aktivitet. Men vanligtvis tolererar lydnaden när vi överskrider gränser lite lagom mycket. Det stör inte lydnaden. Olydnad kan till och med stärka lydnaden.

Lydnaden behöver lite olydnad för att fungera. Bokstavlig lydnad skulle sabotera ordningen. Denna form av fullständig-lydnad-motstånd kallas svejkism. Begreppet kommer från Jaroslav Hašeks bok om soldaten Svejk. Svejk är så lydig att militärens krigande hindras. Bokstavlig lydnad till befälens order saboterar krig.

Hur ickevåld bryter lydnaden (makten)

När den civila olydnaden ignorerades trappade Gandhi upp olydnaden. I

augusti 1920 under kampanjen för samarbetsvägran med det brittiska kolonialväldet och ännu mer i civil olydnadskampanjen sommaren 1930 lyfte Mohandas Gandhi fram hur vi behöver vi trappa upp när stat och lag ignorerar oss.

Upptrappningen handlade alltid om att öka ickevåldet, aldrig om att bli mindre ickevåldslig. En motståndgrupp behöver trappa upp ickevåld till kännbara fängelsestraff för att olydnaden ska kunna bryta lydnaden. Det är flera skäl till det:

För det första är det inte böter som avskräcker oss från att ta över företag, proppa igen giftiga avloppsrör eller avrusta vapen, utan just kännbara konsekvenser.

Mohandas Gandhi bar ofta med sig Henry David Thoreaus häfte om civil olydnad från 1849. Det är i det häftet Thoreau uppfinner civil olydnad som en kamp mot lydnaden snarare än mot regeringar. Enligt Thoreau och Gandhi är straffet avgörande för att hindra oss från att bryta lydnaden. Straffet producerar kanske inte så mycket makt men det avskräcker oss från befrielse. Rädslan för straff hindrar oss att leva befrielse.

Det är straffet som lydnaden använder för att måla upp befrielse som otänkbart. Det görs till en självklarhet att straffet hindrar oss från att leva befrielse.

Genom att trappa upp civil olydnad till "avskräckande fängelsestraff" bryts den rädsla och oro som skyddar makten från olydnad. Istället för att straffet skyddar lydnaden förvandlas straffet till utmanande befrielse och moralisk kraft. Det som nyss tycktes omöjligt är uppenbart möjligt. "Om det är möjligt för dem är det kanske möjligt för oss andra också." "Hmm, om de vågar göra det rätta trots fängelsestraff kanske vi också vågar?"

För det andra behöver befrielse se till att få rättegångar för att pröva olika värden mot varandra. En befrielsegrupp som inte konfronteras och tvingas argumentera kring rätt eller fel blir gärna självgod och sekteristisk, precis som regeringar och företag som inte möter motstånd blir självgod och sekteristiska.

I rättegången agerar civil olydnad jämlikt med regeringar och företag. En

ickevåldsgrupp försöker så gott den kan argumentera för ett värde och pröva det mot andra värden. Åklagarens argument tvingar ickevåldet att finna bättre argument. Domare och åklagare lär motståndsgruppen att göra bättre motstånd. Motståndarens rättssystem görs till en del av befrielsen.

Ickeavåldet blir genom rättegången dessutom en inomparlamentarisk handling. Åklagaren representerar regeringen. Och domaren representerar lagen. En civil olydnadsgrupp sitter alltså i en rättslig förhandling med regeringen och med lagen. Så civil olydnad är en av de få möjligheter som finns att agera inom det parlamentariska systemet (om man nu inte råkar vara riksdagspolitiker).

Ickeavåld går in bland våld och förtryck

Skillnaden mellan alternativrörelsens alternativ och Gandhis ickevåld är att det konstruktiva programmet byggs mitt i våld och förtryck. Det handlar alltså inte om att bygga lyckliga öar vid sidan av våldet.

Det engelska ordet *displace* betyder både tränga undan och ersätta. Ickeavåld skapar och bygger mitt i våldet. På ett avgränsat område tränger ickevåldet undan våldet och ersätter det med konstruktivt samhällsbygge. Målet blir medlet. Utifrån ickevåld som ingripande kritiserar Gandhi den pacifism som bara vägrar delta i våld. Befrielse behöver gripa in i våld och förtryck. Gandhi bygger en befrielse som samtidigt är konstruktivt samhällsbygge och motstånd mot härskande.

Per Herngren

17 februari 2018, version 0.1.1

Upptrappning av ickevåld - bilaga

När den civila olydnaden ignorerades trappade Gandhi och hans medarbetare ofta upp olydnaden. Upptrappningen handlade om att öka ickevåldet, inte om att bli mindre ickevåldslig. Ifall våldet ökade bland andra befrielsegrupper parallellt med ickevåldskampen så avbröt Gandhi vanligtvis den civila olydnaden. När det fanns risk för våld kunde ickevåldet fokusera motståndet mer mot det våldsamma motståndet än mot kolonialmakten. Det våldsamma motståndet samt lydnaden till kolonialismen hindrade befrielsen, de koloniala härskarna var inte mäktiga i sig själv.

Platt ontologi och jämlik metod - bilaga 2

Ifall organisationer inte befinner sig på olika nivåer, ifall inte mikro existerar i en sfär under makro, så analyseras stater, företag, organisationer och motståndsgupper på samma nivå. Det är först då det går att utforska det myller av aktiviteter som febrilt producerar jämlikhet och ojämlikhet, makt och motstånd, samarbete och ickesamarbete.

Referens

Per Herngren, Otto von Busch, *Mode och motstånd*, Korpen, 2016.

Per Herngren, "[Trappa upp sårbarheten - inte provokationen](#)", 2016.

Mohandas Gandhi, *Collected works of Mahatma Gandhi*, 1999.

Jaroslav Hašek, *Den tappre soldaten Svejks äventyr under världskriget*, Modernista, 2018 (original 1923).

Henry David Thoreau, *Resistance to Civil Government*, titeln ändrades senare till [Civil Disobedience](#), 1849.

Trappa upp sårbarheten - inte provokationen

Otto: "Nej-till-mode" är ju också en typ av mode, och ett kraftfullt sådant dessutom. Inom mode är det vanligt att en stil, som ursprungligen var en form av motstånd, inkorporeras i modeindustrin och blir en etablerad kommersiell produkt.

Punk är ju ett klassiskt exempel på något som först var ett provokativt avståndstagande från modevärlden för att sedan bli helt etablerad som stil.

Punkens uttryck blev snabbt en del av marknaden, medan dess ethos, dess gör-det-självt-kultur tog en annan riktning, men förvisso också blev detta förhållningssätt en förelöpare till det fria entreprenörskap som den nyliberala ekonomin hyllar. Och det säljs "gör-det-självt-kit" i affären där vi kan göra oss till punkiga konsumenter.

Det som var motstånd "bjuds in" av opponenter och avväpnas på så vis.

Per: Jag tror denna inbjudan blir ett sätt att ignorera motståndet. Motståndet välkomnas på ett sådant elegant sätt att det passar in i ordningen.

Trappa upp motståndet

I augusti 1920 under kampanjen för samarbetsvägran med det brittiska kolonialväldet och ännu mer i civil olydnadskampanjen sommaren 1930 lyfte Mohandas Gandhi fram hur vi behöver vi trappa upp när stat och lag ignorerar oss.

Det blir dock missvisande att likna Gandhis upptrappning med punkens provokativa mode. Det går givetvis inte att reducera punk till provokation. När jag var tonåring i Göteborg var punkrörelsen kreativ. Den organiserade ickekapitalistisk tillverkning och försäljning. Och den bröt sig ur könsordningar som dominerade i pop och hårdrock. Men delar av punken drogs in i provokationen.

Provokation som lydnad

Jag funderar om provokationerna möjligen gjorde punken mer lydig? Den provokativa punken var tvungen att återskapa borgerligheten för att kunna provocera det borgerliga. Punken gjorde på så sätt sig själv till uttryck för borgerligheten.

Provokationen gör sig beroende av motparten, av vad motparten känner sig provocerad av. Men att bli provocerad är ofta stimulerande. Provokationer kan lätt fetischaras och förvandlas till profit.

Trappa upp sårbarheten

För Gandhi är det inte provokationen som ska trappas upp. Det är snarare tvärtom. Det är nakenheten som eskalerar. När vi fångslas för civil olydnad är det vår sårbarhet som trappas upp. Sårbarheten under fängelsetiden öppnar upp möjligheter till möten och samarbete. Med motparten och med andra.

Öppenheten för samarbete med motparten gör märklit nog ickevåld mindre beroende av motparten än behovet av att få motparten provocerad.

Provokationen mot Normen fastnar i Normen. Icke våldets nakna beroende gör sig oberoende av maktordningar. Det är den sårbarhetspolitik som lever inom delar av feminism, hacktivism och queer.

Precis som queer försöker ickevåld sällan påverka. Queer bjuder istället in. Queer attraherar. Queer skapar affekt. Queer drar i oss. Njaoo, Gandhis ickevåld var queerpolitik.

Texten är utkast för boken [Mode och motstånd](#) av Otto von Busch och Per Herngren (Korpen, 2016).

Gandhi - positivt överskridande

Det som kanske är ett av [Gandhis](#) största bidrag till motståndet är att gränsöverskridandet och olydnaden inte bör ske som en negation, ett nej-sägande, en protest. Istället föreslog han kombinationen olydnad och konstruktiva programmet.

Konstruktivt motstånd konstruerar

Icke våldsmotstånd använder målet som medel. Istället för att satsa på en dålig kompromiss är det bättre att förverkliga målet, om så bara för några personer, eller i någon timme. När man stoppas får man utvärdera, finslipa och göra det igen och igen. Alla sociala strukturer är egentligen upprepningar - som är möjliga för andra att också upprepa.

Om jag förstår Gandhi rätt är det ingen större mening att bara ockupera exempelvis en vårdcentral i protest mot nedläggningen. Ockupanterna bör ockupera vårdcentralen OCH utföra den verksamhet de vill ha. För att det ska bli intressant bör alltså en bättre verksamhet än tidigare gestaltas.

Gestalta och visa istället för förklara. Det räcker alltså inte med positiva förslag, att med ord peka på möjligheter blir abstrakt och svårt att ta till sig. Att visa på något bättre ger alla möjlighet att se och utvärdera. Är den här gruppens verksamhet bättre än statens/företagets verksamhet. Här kan vi se Gandhis som materialist: ickevåld måste materialisera. Och den del av vänstern som bara sysslar med information, tyckanden och protester blir i så fall idealistisk.

Trappa upp motståndet

Ytterligare ett av Gandhis bidrag är att civil olydnad måste trappas upp (ickevåldsligt) om motparten ignorerar en genom att ge låga straff eller strunta i en. En viss elasticitet finns alltså i maktens gränser. Den införlivar motståndet eller bryr sig inte ifall motståndet överskrider gränser lagom mycket. Civil

olydnad behöver alltså trappa upp och lägga sig på kännbara fängelsestraff för att olydnaden ska bli effektiv. Det är flera skäl till det.

För det första är det inte böter som avskräcker oss från att ta över företag, proppa igen giftiga avloppsrör eller avrusta vapen, det som avskräcker är de konsekvenser som är kännbara. Om man inte trappar upp utmanas alltså inte det som skrämmer oss till lydnad, det som svider, det som gör att vi drar oss för att göra motstånd. Genom att ta kännbart fängelsestraff så neutraliseras maktens straff-teknik och förvandlas istället till en kraftfull moralisk kraft.

För det andra så krävs ordentliga rättegångar för att gränsöverskridandet ska bli en konfrontation mellan olika värden. Skillnaden mellan alternativrörelsens alternativ och Gandhis ickevåld är att det konstruktiva programmet ska börja byggas mitt i våldet eller förtrycket. Icke-våldet blir därmed en konfrontation. Det konstruktiva skapandet handlar alltså inte bara om positiva öar vid sidan av, utan om positivt skapande mitt i våldet.

Per Herngren

2005, Version 0.2.1, första versionen publicerad på Vägval Vänsters Göteborgs mailinglista

Hur stoppar vi kriget?

Texten skrevs strax efter Irakkriget startade 2002

Den moraliska frågan för grupper och organisationer när ett krig startar kan jämföras med när någon ramlar ner i en isvak. Eller när någon svälter. Vad behövs göras för att rädda den här personen?

Fokuset blir alltså på omsorgen om den som råkar ut för olyckor eller våld. Det handlar inte om att åskådaren ska rättfärdiga sig själv eller känna sig bra. Det handlar inte heller om att åskådaren ska uttrycka sig. Så när någon håller på att drunkna är det inte någon poäng att hålla upp plakat som påstår att isen är svag. Fokus blir på att bilda den kedja som behövs för att rädda personen. Det

är fel att i en krissituation undvika att rädda någon och istället sätta upp varningsplakat – även då man hävdar att detta också behövs och det ju faktiskt är lättare och inte så farligt som att gå ut på isen och rädda den som ramlat i.

Det är ju verkliga människor som dör i ett krig så frågan är hur vi ska stoppa kriget inte hur folk i västvärlden ska känna sig duktiga. Om man har begränsade resurser (folk som vill göra något mot kriget, samt organisationer och materiella resurser) måste man analysera fram den blandning av aktiviteter som faktiskt har möjlighet att stoppa kriget.

Gandhi hade en trapp-strategi. Beroende på vilken fas man var i kampen så fanns det vissa typer av aktioner som fungerade i varje trapp-steg.

Om jag förstått Gandhis upptrappningstänke rätt ska man inte använda civil olydnad om det räcker med demonstrationer. Civil olydnad skulle då vara helt fel. Om man blir ignorerad eller har skäl att tro demonstrationer inte fungerar för att stoppa kriget ska man trappa upp till en civil olydnadsfas och om inte det fungerar ska man trappa upp och skapa en parallell regering (eller kanske FN i det här fallet).

”Bästa blandning av gamla och nya låtar” (Radio Rix)

Nu går jag utanför Gandhis upptrappningstrategi och lägger till en egen teori: När man är inne i motståndsfasen måste olagliga aktioner kombineras med dialog, karnevaler, danser och fester. Jag tror att i motståndsfasen är ensidig civil olydnad obegripligt och lika ineffektivt som ensidigt demonstrerande.

Maximera kampen

Jag tror att den maximala uppdelning under olydnadsfasen mellan motstånd och lagligt arbete är ungefär tre på tio. Alltså att man lägger ner 70 procent av medlemmarnas/motståndsgruppens tid på lagliga aktiviteter och 30 procent på civil olydnad. Själv är jag bara uppe i kanske 1 på 10, alltså att jag lägger ner 10 procent av min politiska tid på olagligt arbete (inklusive planering av civil olydnad vilket också är olagligt).

Begränsade resurser

Ytterligare en egen teori. Man ska undvika att slösa en rörelses begränsade

resurser på kontraproduktiva aktioner eller nästan verkningslösa aktioner och prioritera maximering av kampens symboliska styrka. Man ska inte försöka värva folk till kontraproduktiva aktioner eller verkningslösa aktioner om man har skäl att tro att de inte är fungerar. Då blir kampen bara medelklassens böne-ramsor för att sona sina synder och känna att man gör något.

Negativa aktioner

Jag har börjat få fram en del eventuella belägg för att negativa aktioner i längden kan dränera kraften ur en rörelse. Negativa aktioner är beroende av ilska, frustration eller rädsla och blossar därför upp och dör ut efter tre-fyra år. Om detta stämmer ska man alltså försöka hitta positiva aktioner.

Byta ut nej-gör-inte-så mot ja-vi-stödjer-den-aktiviteten under demonstrationer. Ex på sådana demonstrationer är "I have a dream" demonstrationen i USA med Martin Luther King som fortfarande citeras gång på gång. Även Gandhis saltmarsch kan ses som en positiv demonstration för att stödja alla som några dagar senare (i olydnadsfasen) själva skulle bryta salt.

Även civil olydnad kan vara negativt snarare än positivt, producerande och skapande. Man kan alltså byta ut blockader under civil olydnads-fasen mot "omvandlings aktioner". Exempelvis kan ju en ockupation på Stena rederiet försöka leta upp, och skriva om, deras kontrakt till krigsindustrin. Och istället skapa kontrakt som stödjer tredje världen. Alltså leta igenom arkiv, försöka riva sönder kontrakten med Englands krigsmakt och samtidigt kan några använda deras brevpapper för att skriva bra kontrakt istället. Att försöka göra Stena rederiet bra skulle alltså enligt den här teorin fungera bättre än att bara hindra dem eller definiera dem som dåliga.

Per Herngren

2002, version 0.1